

Doctor *honoris causa*

Manuel Castells Oliván

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Doctor honoris causa

MANUEL CASTELLS OLIVÁN

Discurs llegit
a la cerimònia d'investidura
celebrada a la sala d'actes
de l'edifici Rectorat
el dia 19 de desembre
de l'any 2017

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Índex

Presentació de Manuel Castells Oliván per Enric Marín i Joan Manuel Tresserras	5
Discurs de Manuel Castells Oliván	17
<i>Currículum vitae</i> de Manuel Castells Oliván	39

PRESENTACIÓ
DE
MANUEL CASTELLS OLIVÁN
PER
ENRIC MARÍN
I
JOAN MANUEL TRESSERRAS

**Proposta de nomenament del professor
Manuel Castells Oliván com a doctor *honoris causa* per la
Universitat Autònoma de Barcelona**

A punt d'encetar la commemoració dels quaranta anys de la primera promoció de llicenciats de la Facultat de Ciències de la Comunicació, la junta del centre va prendre l'acord (23 de febrer de 2017) de proposar al Consell de Govern de la Universitat Autònoma de Barcelona que nomenés doctor *honoris causa* el professor Manuel Castells.

El doctor Manuel Castells Oliván, nascut a Hellín (Albacete) el 9 de febrer de 1942, va estudiar Dret i Ciències Econòmiques a la Universitat de Barcelona (1958-1962). Aquests estudis es van veure interromputs per un exili forçat (maig de 1962) i els va completar i culminar a la Universitat de París (juny de 1964). Es va doctorar en Sociologia a la mateixa Universitat de París (1967) i també, més tard, a la Complutense de Madrid (1978). També és doctor d'Estat en Lletres i Ciències Humanes per la Universitat de París V (1983).

Manuel Castells va iniciar la seva carrera docent com a professor assistent de Sociologia al campus de Nanterre (1967-1969) i passà, després, a la Universitat de Montreal (1969-1970) per esdevenir, ben aviat, professor titular de Sociologia i director del seminari de Sociologia Urbana de l'Escola d'Estudis Superiors en Ciències Socials de París (1970-1979). Posteriorment, ha estat catedràtic de Sociologia i de Pla-

nificació Urbana i Regional de la Universitat de Califòrnia a Berkeley (1979-2003). I també, mentrestant i entre d'altres, ha estat catedràtic numerari de Sociologia de la Universitat Autònoma de Madrid —on va ser fundador i director de l'Institut Universitari de Sociologia de les Noves Tecnologies (1988-1993)— i professor d'Investigació del Consell Superior d'Investigacions Científiques a Barcelona (1996 i 1997). Més recentment, ha exercit la docència i dirigit recerques en una cinquantena d'universitats i instituts avançats de tot el món. Ha estat catedràtic i investigador de referència fonamental de la Universitat Oberta de Catalunya, on ha liderat l'IN3 (Internet Interdisciplinary Institute), catedràtic Wallis Annenberg de Tecnologia de la Comunicació i Societat a la Universitat del Sud de Califòrnia (2003) i professor visitant distingit de diverses matèries i de molts altres centres universitaris: de Tecnologia i Societat al Departament dels Estudis sobre la Planificació Urbana del MIT (2004), d'Estudis d'Internet a la Universitat d'Oxford (2006-2009) i de Mitjans a la de Cambridge (2009-2011), per posar-ne alguns exemples destacats. Des de 2009 és professor universitari de la Universitat del Sud de Califòrnia.

Durant el seu periple professional, el professor Manuel Castells ha rebut una trentena llarga de premis, reconeixements i distincions. I ha estat nomenat doctor *honoris causa* per les universitats de San Andrés, La Paz, Bolívia, 1998; València, 2001; Castella-la Manxa, 2001; Twente, Països Baixos, 2001; Queen's, Canadà, 2002; Escola Tècnica Superior d'Hèlsinki, Finlàndia, 2003; Lovaina, Bèlgica, 2004; City University, Londres, 2004; Lleó, 2004; New School University, Nova York, 2005; Escola Politècnica Federal de Lausana (Suïssa), 2006; Quebec i Tele-Quebec, Montreal, Canadà, 2006; Costa Rica, 2007; Sevilla, 2009; Reial Escola Tècnica Superior d'Estocolm, Suècia, 2009; Universitat Autònoma de Puebla, Mèxic, 2013; Universitat Nacional de San Martín, Buenos Aires, 2013; Guadalajara, Mèxic, 2013, i Guanajuato, Mèxic, 2014. Ha rebut la medalla d'or o el títol de professor honorari d'universitats de països tan diferents com el Brasil, Rússia, la Xina o l'Iran. Ha format part de consells acadèmics i de comitès

avaluadors de juntes d'institucions científiques de primer nivell, i ha exercit com a consultor i assessor de diversos governs i d'organismes internacionals. Paral·lelament, la seva producció científica i la seva tasca com a conferenciant han estat constants i d'una altíssima exigència. Només cal una consulta al seu currículum, ni que sigui superficial, per obtenir-ne una perspectiva general i poder percebre l'abast de les preocupacions i la varietat i la profunditat de les aportacions del doctor Castells al llarg de tota la seva trajectòria.

D'altra banda, aquest caràcter tan marcadament cosmopolita de l'itinerari personal i acadèmic de Manuel Castells no ha impedit que la seva vinculació amb Catalunya i Barcelona sempre hagi estat molt estreta; i s'hagi fet encara més intensa en anys recents. A banda dels lligams familiars i d'amistat, hi han contribuït la vinculació a la UOC, la direcció de tesis doctorals, les seves recerques locals sobre el desplegament d'internet, o algunes intervencions singulars molt destacades, com el magnífic seminari que va dirigir en el marc del Fòrum 2004 sobre globalització, identitat i diversitat. Tot això sense oblidar la seva tasca com a conferenciant, les seves col·laboracions regulars a la premsa barcelonina i el seu actiu compromís amb el país, la cultura i la llengua catalanes. Des del rigor acadèmic i, al mateix temps, amb voluntat de fer accessibles les més avançades reflexions que s'hi originaven, Castells ha exercit un ampli magisteri a l'entorn de les causes i les claus del canvi d'època, la naturalesa de la crisi econòmica o la incidència de les noves formes i dispositius de comunicació en la crisi dels vells models de participació política.

Castells ha desplegat una activitat que ha assolit una influència en el conjunt de les ciències socials que l'han convertit en una gran figura acadèmica internacional, un autor constantment citat i un intel·lectual de referència. L'impacte de les seves obres principals ho certifica d'una manera aclaparadora. El registre de les seves preocupacions i de les seves aportacions comprèn l'urbanisme, amb el creixement de les àrees metropolitanes i la constitució de les megaciutats; les relacions

entre l'economia i la cultura i el seu paper en la conformació de les identitats; les noves formes populars de cultura local, capaces de combinar la producció artesanal — amb tecnologia assequible, però sofisticada— amb la capacitat immediata d'assolir una distribució global; la reconfiguració de les relacions entre l'economia, la política —l'estat i les diverses formes de circulació social del poder— i la cultura; els efectes, tensions i contradiccions de la mena de globalització imperant i les respostes que suscita; la naturalesa de les adaptacions del capitalisme a les societats xarxa o les formes embrionàries de la nova «autocomunicació» de masses.

En unes declaracions fetes el 1997, just arran de l'aparició de *L'era de la informació*, Castells deia: «El problema fonamental que ens hem de plantejar és el d'entendre en quin món vivim». I una mica més endavant, en la mateixa conversa, comentava que «el poder, l'economia o la informació estan organitzats en xarxes globals cada vegada menys controlades, mentre que la gent, en la seva experiència personal, actua cada vegada més segons la seva identitat». Vint anys després, en una conversa de finals del juny passat, a Barcelona, amb el vicepresident del Govern català sobre la globalització i la crisi de la democràcia, indicava que «el món busca com combinar identitat —sense la qual no es pot construir res— i institucions polítiques representatives i obertes». I també que «el gran desafiament és reafirmar els valors de la nostra cultura i civilització en termes de democràcia i drets humans».

Des de la perspectiva del sistema universitari català, entre les aportacions de Manuel Castells cal consignar també, necessàriament, la seva contribució al millor coneixement internacional de la història recent de Catalunya. Respecte d'això, cal destacar la inclusió d'una acurada relació de l'especificitat del cas català en el primer capítol del segon volum de *L'era de la informació* («Paradisos comuns: identitat i sentit en la societat xarxa»). En la formulació de la proposta de distinció entre les «identitats de resistència» i les «identitats projecte» da-

vant dels reptes que presenta la globalització, Castells situa la societat catalana com a exemple del segon bloc: de la identitat projecte. Fent això, en la dècada dels noranta, anticipava en alguns anys i amb gran perspicàcia i claredat el curs que emprendria el gruix del catalanisme, que s'orientaria decididament cap a una reformulació de bona part dels seus postulats tradicionals, de caràcter defensiu i essencialista, per enfortir el paper fonamentador de la diversitat interna constitutiva de qualsevol redefinició de futur. Efectivament, el nucli bàsic del catalanisme ja no és substancialment una herència rebuda del passat sinó, sobretot, la possibilitat de forjar un projecte de futur per compartir. Indubtablement, les reflexions i opinions de Castells respecte d'això van contribuir i contribueixen encara a l'enfortiment teòric i a la renovació política d'aquesta perspectiva. Hi ha moltes més raons i arguments per fer-ho, és clar, però, ni que només fos per això anterior, ja caldria reivindicar Manuel Castells com un intel·lectual fonamental en aquesta etapa decisiva de la història de Catalunya.

L'obra més ambiciosa i de major repercussió de l'extensa bibliografia de Manuel Castells ha estat, sens dubte, la ja esmentada *L'era de la informació*. Apareguda originalment en anglès en tres volums (1996-1997-1998), *The Information Age: Economy, Society and Culture* (I: *The Rise of the Network Society*; II: *The Power of Identity*, i III: *End of Millennium*), ha estat traduïda a vint-i-dues llengües i ha esdevingut tot un clàssic. L'aparició del primer volum ja va convertir Castells, immediatament, en el punt de referència imprescindible del gran debat que continua congregant les diverses branques del pensament social per dilucidar si estem assistint, o no, a un veritable canvi de civilització. *L'era de la informació* avaluava, amb l'aportació de molta informació agregada i una gran capacitat analítica, la naturalesa i la magnitud dels canvis socials en marxa; i centrava l'atenció en la capacitat d'accelerar la transformació de les formes de producció i de relació social propiciada per l'aplicació intensiva de les noves tecnologies, especialment les procedents dels camps de la informàtica i les telecomunicacions.

Des del punt de vista de l'anàlisi sistèmica de la comunicació, Manuel Castells és probablement l'autor que en els darrers vint anys ha tingut més incidència en la renovació i actualització de la teoria crítica. A *L'era de la informació* ja abordava des d'una perspectiva innovadora l'anàlisi de les transformacions del capitalisme per tal de poder comprendre les noves relacions entre economia, política i el binomi cultura i comunicació. Segons Castells, en la dècada dels setanta va començar a constituir-se un nou paradigma tecnològic organitzat al voltant de la tecnologia de la informació. La revolució que va suposar la ràpida implantació d'aquesta tecnologia va anar provocant, a partir dels anys vuitanta, una veritable reestructuració del sistema capitalista que ha derivat en el sorgiment del model de desenvolupament informacional, clau en l'extensió i la renovació del capitalisme. Per a aquest nou model, el coneixement esdevé la principal font de la productivitat. Així, l'economia informacional es caracteritza per la globalització (del capital, del treball, dels mercats, de la ciència i de la tecnologia), i pel fet d'incorporar la nova lògica de la comunicació i la informació a tots els processos de producció i distribució.

La tendència social que Castells considera dominant en l'era de la informació és l'establiment d'una preeminència de la morfologia social per damunt de l'acció sociopolítica que es concreta en el desplegament de la societat de xarxes (societat xarxa), vertebrada i dinamitzada per uns fluxos que determinen les noves modalitats d'hegemonia. Llavors, encara que les xarxes siguin concebudes com a estructures obertes, capaces d'expandir-se il·limitadament, mentre hi hagi disponibles els mateixos codis de comunicació, el poder acaba esdevenint una mena de «capitalista col·lectiu» sense rostre, amb un nucli compost pels fluxos financers que dirigeixen les xarxes electròniques. Així, en les condicions de la societat xarxa, mentre el capital s'organitza globalment, el treball tendeix a individualitzar-se, de manera que la contradicció capital-treball i la contradicció entre la classe capitalista i les classes treballadores queden immerses en una oposició encara més fonamental o bàsica: la que es dona entre la lògica descarnada, deshu-

manitzada, dels fluxos de capital i els valors culturals de l'experiència de les persones. Així doncs, la irrupció de la societat xarxa representa un profund canvi, d'ordre qualitatiu, en l'evolució de l'experiència humana. En el darrer quart de segle, la comunicació —entesa com l'espai de mediació social entre l'experiència i la consciència, i com l'escenari principal on es dirimeixen les hegemònies— ha viscut el canvi de paradigma més important d'ençà de la irrupció de la industrialització de la informació i la cultura. Si el món preindustrial s'havia caracteritzat pel domini de la natura sobre la cultura, i la industrialització havia representat el domini de la natura per la cultura o des de la cultura, ara ja hauríem entrat en un estadi en el qual la cultura va referida directament a la cultura, havent dominat la natura fins al punt de poder convertir-la en una mera forma cultural. D'aquesta manera, la cultura hauria esdevingut cada vegada més autònoma respecte de les seves pròpies bases materials.

Després de publicar com a autor, coautor o editor obres cabdals, com ara *The Information Society and the Welfare State: The Finnish Model* (Oxford: Oxford UP, 2002, amb Pekka Himanen); *The Network Society: A Cross-Cultural Perspective* (Cheltenham, Regne Unit, i Northampton, Massachusetts: Edward Elgar, 2004, editor i coautor); *The Network Society: From Knowledge to Policy* (Washington, DC: Center for Transatlantic Relations, 2006, coeditor); *Mobile Communication and Society: A Global Perspective* (Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2006, coautor), l'any 2009 va publicar *Communication power* (Oxford i Nova York: Oxford University Press). Amb aquesta obra, Manuel Castells va actualitzar el quadre descriptiu dels ecosistemes socials per tal de fer balanç i formular una colla d'hipòtesis sobre la naturalesa del poder en la societat xarxa. La seva idea nuclear és que «el poder s'exerceix, principalment, en la construcció de significats en la ment humana gràcies als processos comunicatius que activen les xarxes multimèdia globals/locals de comunicació de masses, englobant en aquest sentit també l'autocomunicació de masses». Al cap i a la fi, la violència o l'amenaça de violència sempre estan íntimament

vinculades a la producció simbòlica i l'establiment de relacions de poder en tots els àmbits de la vida social. Amb aquesta obra, el fenomen comunicatiu esdevé l'element crític en l'anàlisi de les contradiccions socials de la darrera fase del capitalisme. El Castells més acadèmic i el més «polític» coincideixen aquí plenament. No hem d'oblidar un fet ben rellevant en la trajectòria intel·lectual de Manuel Castells que ho explica: el rigor i el caràcter sistemàtic de la seva recerca han estat vitalment compatibles amb una visió crítica de la realitat social, que no ha defugit el compromís concret i específic amb els moviments socials més avançats i amb la causa universal de la lluita per la llibertat, la dignitat i la justícia. La publicació (2012) de *Networks of Outrage and Hope. Social Movements in the Internet Age* (Cambridge, Massachusetts: Polity Press) n'és una mostra eloqüent.

Tal com ja hem apuntat, en les dues darreres dècades, Castells ha estat el pensador que, procedent de la sociologia, ha influït més poderosament —i a tot el món— en els estudis de comunicació. Les seves anàlisis, sovint completament originals i fetes des de la distància respecte a les escoles teòriques de la comunicació més tradicionals, l'han dut, d'una banda, a reflexions que l'aproximen als estudis culturals; però, de l'altra i sobretot, l'han centrat en els aspectes relacionals i organitzatius de la comunicació. Castells concep la comunicació com l'espai sencer de les mediacions socials que es materialitza en l'organització social, en la forma concreta que adopten les relacions socials per fer possible la circulació de significats. Així és com la comunicació esdevé la veritable infraestructura no només dels sistemes culturals sinó també de tota la nova societat xarxa.

A Castells, la comunicació li ha interessat, especialment, des de les perspectives social i política, com a peça indispensable de qualsevol teoria que vulgui explicar el món d'avui, i com a factor decisiu de qualsevol pràctica que pretengui transformar-lo. Les seves aproximacions a la comunicació han contribuït a establir el paper constitutiu de la comunicació en qualsevol mena de societat concebible, i al mateix

temps han fixat l'atenció en el seu caràcter orgànic i sistemàtic, reforçant l'operativitat del concepte d'ecosistema de comunicació. I, encara, com ja hem assenyalat, és a Manuel Castells a qui devem les més interessants avaluacions dels nous hàbits de comunicació associats als nous dispositius digitals, la seva transcendència en la remodelació de l'ecosistema de comunicació i cultura i, en conseqüència, el seu impacte en el conjunt de l'organització social.

Afortunadament, la societat catalana i el seu sistema universitari han disposat i disposen d'un bon nombre d'especialistes de referència en tots els àmbits científics. Moltes i molts són a bastament reconeguts i considerats. En les àrees de coneixement de les ciències socials i les humanitats n'hi ha una quantitat destacada. Però no hi ha a Catalunya, ara mateix, cap altra figura intel·lectual o acadèmica dels camps de les ciències socials amb una influència i un reconeixement internacionals equiparables als assolits per Manuel Castells.

És per tot això que tenim el plaer, l'honor i el privilegi de demanar a la magnífica rectora de la Universitat Autònoma de Barcelona que s'atorgui el grau de doctor *honoris causa* al senyor Manuel Castells.

Enric Marín i Joan Manuel Tresserras
Bellaterra, 20 de novembre de 2017

DISCURS
DE
MANUEL CASTELLS OLIVÁN

La crisi de la democràcia: causes, conseqüències i possibilitats de reconstrucció

Introducció

Magnífica rectora de la Universitat Autònoma de Barcelona, apreciats col·legues, benvolguts estudiants, familiars i amics que heu assistit a aquest acte, distingit públic,

Primer de tot voldria expressar la meva profunda gratitud per la distinció que la Universitat ha decidit atorgar-me. Per a mi, aquesta és una recompensa particularment important a tota una vida com a acadèmic perquè ve d'una universitat capdavantera de la meva ciutat, Barcelona, i del meu país, Catalunya. La meva filla Núria es va graduar en Economia per la Universitat Autònoma de Barcelona i va emprendre una carrera fructífera a les Nacions Unides. La meva germana Irene va posar tot el seu entusiasme i coneixement en la docència i la recerca al Departament d'Història d'aquesta universitat. Tinc bons amics i col·legues que ensenyen, treballen, pensen i han viscut i viuen aquí. Així, em sento honrat i feliç d'esdevenir ara un membre de la vostra comunitat, tan propera a la meva experiència al llarg de la meva vida. Estic especialment agraït als meus col·legues de la Facultat de Ciències de la Comunicació, els professors Joan Manuel Tresserras i Enric Marín, els patrocinadors de la meva candidatura al vostre doctorat.

També agraeixo el suport de la Facultat de Ciències de la Comunicació a la seva proposta i l'aprovació de la meva nominació per part del Consell de Govern de la Universitat. La meua manera d'agrair-vos la vostra distinció serà posar en pràctica en la meua vida acadèmica els valors ètics, científics i intel·lectuals que la Universitat Autònoma de Barcelona representa.

Avui, com a mostra de la meua contribució a la vostra iniciativa acadèmica, presentaré algunes conclusions i idees de la meua recerca actual sobre una qüestió que és al centre dels conflictes i les contradiccions del nostre món caòtic: la crisi de la democràcia.

Efectivament, vivim en plena crisi sistèmica i multidimensional: inestabilitat econòmica, destrucció mediambiental global, desigualtat social descontrolada, opressió d'identitats culturals, negació dels drets humans, violència geopolítica, informació i manipulació difoses massivament en xarxes de comunicació, sexisme, racisme, xenofòbia. No obstant això, la crisi més fonamental que defineix el nostre temps és la crisi de legitimitat de les nostres institucions polítiques. Atès que el vincle entre ciutadans i l'Estat s'ha trencat, si la majoria de les persones creuen que «ells» no ens representen, no podem confiar que les institucions gestionin cap de les crisis que experimentem: hi ha una crisi de gestió de la crisi. A l'arrel d'aquesta crisi hi ha la crisi de la democràcia liberal, construïda amb un esforç i un patiment extenuants en l'últim segle. Atès que aquest és el tema de la meua recerca actual, i que té implicacions importants per a la nostra societat i la universitat, compartiré amb vosaltres conclusions i hipòtesis sobre les causes i les característiques de la crisi de la democràcia, i també observacions sobre maneres possibles de reconstruir les institucions polítiques legítimes.

I. Crisi de legitimitat de la democràcia representativa, tal com s'experimenta en la majoria de països del món

L'ideal de democràcia és més valorat que mai per la majoria de persones a cada societat. No obstant això, l'experiència de la democràcia en la vida de les persones sovint es considera negativa. Aquest sentiment generalitzat, gairebé universal, és a l'arrel de la crisi de la legitimitat política.

Entenc per crisi de la legitimitat política el rebuig de les persones als resultats de la seva delegació de presa de decisions en els seus representants i en les seves institucions de governança.

A la pràctica, observem a gran part del món, segons diverses fonts d'enquestes d'opinió i estudis polítics, les tendències següents:*

- La majoria dels ciutadans, uns dos terços a escala global, no se senten representats pels seus parlaments o governs. Això inclou la majoria dels països de l'Amèrica del Nord i Europa.
- Es considera que els polítics i els partits treballen per ells mateixos i no pas per la gent.
- Es menysprea personalment els polítics.
- No es confia en els mitjans.
- Es desconfia de les institucions de la societat i el poder judicial, amb l'excepció de les forces armades i la policia a Europa. Però a l'Amèrica Llatina, per exemple, la policia genera desconfiança a tot arreu.
- Es menyspreen les organitzacions financeres i se'n desconfia.
- La majoria de les persones veuen corrupció a tot arreu, no solament en el govern, sinó també en el món dels negocis.

* En aquesta ponència no hi ha espai per citar una gran quantitat d'estadístiques. El lector que hi estigui interessat pot llegir el meu últim llibre, *Ruptura. La crisis de la democracia liberal* (Madrid: Alianza, 2017) i el seu lloc web complementari.

Aquestes tendències han augmentat en l'última dècada, en relació amb la crisi econòmica i les polítiques d'austeritat, i creixen cada any. A Espanya, el 65 % dels ciutadans no confiava en els partits polítics l'any 2000, i el percentatge ha augmentat fins al 88 % el 2016. La desconfiança en el Parlament va passar del 39 % el 2001 al 77 % el 2016. El 49 % dels ciutadans desconfiaven del sistema legal el 2001, i el 54 % en desconfiava l'any 2016.

Quines són les causes d'aquesta crisi fonamental?

II. Les fonts socials de la crisi de la democràcia

- a) La no-separació de poders en la governança i en la societat. A la pràctica, el principi clàssic de la separació de poders entre el poder legislatiu, l'executiu i el judicial, tal com la va formular Montesquieu, ha estat suplantat. La separació entre l'estat i altres fonts de poder es va esvaint. Els diners són el quart poder. Els mitjans de comunicació són el cinquè poder, i són l'espai on es representa el poder global. El poder executiu i el legislatiu estan vinculats per mitjà dels partits. El poder judicial depèn sobretot del sistema polític mitjançant el mecanisme de designació dels tribunals superiors (tribunal constitucional, tribunal suprem, el consell de govern del poder judicial, nomenats pels partits polítics) sobre la base de les relacions de poder polítiques. El funcionariat, un poder autonomenat i sotmès només parcialment al poder polític, domina l'estat.
- b) Professionalització de la política i la formació de burocràcies polítiques que operen segons els seus interessos comuns, més enllà de les diferències ideològiques. Burocratització dels partits polítics, indiferents als seus membres i votants, tendència ja analitzada per Robert Michels el 1920. Les famílies formen dinasties polítiques, controlen els partits mitjançant diners i

privilegis, com els Bush i els Clinton als EUA, els Kirchsner a l'Argentina, les primeres dames en la línia successòria a l'Amèrica Llatina o els Pujol a Catalunya. La formació d'una classe política professional basada en interessos comuns porta a un món tancat, cada cop més separat de la societat i que manté la seva dominació conjunta, malgrat les ideologies, sobre la representació política. El favoritisme substitueix la deliberació i l'elecció pública.

- c) La política es basa en la política de mitjans. Tot aquell i tot allò que no apareix als mitjans no existeix en el procés polític. Això porta a la personalització de la política, ja que el missatge més simple i efectiu és un líder polític.
- d) La personalització de la política està vinculada a la política de l'escàndol com a principal mecanisme de la lluita política. Perquè la destrucció de la reputació d'un líder destrueix la confiança en la qual es basa la representació. L'escàndol com a pràctica habitual fa alguna cosa més que posar fi a les carreeres dels polítics individuals. Com que tots els partits utilitzen les mateixes tàctiques contra els altres partits, les pràctiques donen com a resultat final la deslegitimació de tot el sistema polític.
- e) La corrupció es percep com a generalitzada en el govern i en el sistema polític. La corrupció sempre ha existit, però la seva penetració s'ha incrementat per dues raons. D'una banda, la política de mitjans i informativa és una activitat molt cara que en la majoria dels països no es pot finançar de manera legal, o sigui que els partits utilitzen el suport econòmic d'empreses i grups d'interès com a font d'ingressos a canvi de favors i privilegis per a empreses concretes. En segon lloc, com que moltes empreses es veuen forçades a subornar governs, la majoria d'empreses hi destinen una part del pressupost per obtenir contractes i desregulacions de governs.
- f) Tot i que a Espanya o Catalunya l'economia delictiva no és un factor important a l'hora d'influenciar polítics, observem

la importància decisiva de l'economia delictiva i les seves pràctiques de corrupció associades en molts països arreu del món, i no solament en els països considerats «sospitosos habituals».

- g) Sembla que una altra tendència estructural més fonamental que porta a la crisi de la democràcia és la creixent contradicció entre la globalització de les qüestions que s'han de gestionar (economia, medi ambient, geopolítica, etc.) i l'espai de la política limitat als estats nació. Per superar aquesta contradicció, els països europeus van crear una nova forma d'estat: l'estat xarxa, en la forma de les institucions europees que apleguen els estats nació al preu de cedir part de la sobirania nacional. Tanmateix, com que els interessos de nacions específiques s'han de condicionar a les negociacions entre tots els estats de la xarxa, aquesta pràctica, que és més efectiva per gestionar qüestions globals, incrementa la distància entre els electors nacionals i els seus governs. Això porta a la crisi de confiança en les institucions supranacionals. El resultat és l'augment del nacionalisme com a font d'oposició a la classe política nacional i internacional, a vegades amb el trencament de l'estat xarxa. El Brexit és un exemple clar d'aquesta manca de legitimitat d'institucions que miren de substituir l'estat nació en l'era de la globalització.
- h) La continuació d'aquestes tendències porta a la separació entre la societat i les seves institucions. Aquesta separació és insostenible sota les condicions de democràcia i podria portar a la imposició autoritària de les normes de governança.
- i) En un context de crisi de legitimitat, emergeixen protestes i moviments socials, com hem pogut veure en molts països, com Espanya, contra les polítiques d'austeritat. Aquests moviments, que no són necessàriament capaços de canviar les polítiques a curt termini, tenen un impacte important en les ments de les persones, i sovint porten a una retirada i una individualització i un enfortiment de la crisi de representació. En

alguns casos, sorgeixen nous actors polítics com a expressió dels qui no se senten representats. En aquest cas, l'ordre polític trontolla, però la connexió entre els ciutadans i les institucions es refà parcialment.

En general, com a resultat d'aquestes tendències múltiples i que interactuen, el model actual de democràcia representativa va desapareixent en el lloc més important, on rau el poder i la legitimitat: la ment de les persones. Es tracta d'una tendència irreversible? Presenciem el declivi de les institucions democràtiques i el retorn dels estats autoritaris, encarnats per nous actors dominants en l'escena global, com la Xina o Rússia?

III. Reinventem la democràcia?

1. Si hem de ser justos amb la democràcia liberal, hi ha formes de democràcia liberal representatives que sembla que satisfan ciutadans d'alguns països, principalment a Escandinàvia, tot i que Nova Zelanda s'hauria d'incloure en aquest selecte club democràtic.

Tanmateix, hi ha límits per a la generalització d'aquestes experiències: 1) Les societats escandinaves han estat, fins fa poc, homogènies ètnicament i culturalment. 2) Estan cohesionades socialment, mitjançant polítiques de redistribució després de llargues lluites de classe i fins i tot una guerra civil en el cas de Finlàndia. 3) I tanmateix, hi ha una tendència a la reducció de la legitimitat i a l'augment de la xenofòbia, vinculades a un lleuger augment de la immigració. El 2017, Noruega i Finlàndia tenen governs que inclouen un partit xenòfob; a Dinamarca, el partit xenòfob és una força decisiva al Parlament, i fins i tot a Suècia els neonazis van quadruplicar els seus vots en les últimes eleccions. Així, doncs, la construcció política relativament harmoniosa va desapareixent a poc a poc. D'altra banda, el que és possiblement l'estat més efectiu al món, Singapur,

amb prou feines es pot considerar un model de democràcia. Així, cal que prenem atenció a una varietat d'iniciatives per regenerar la democràcia que podrien projectar un futur millor.

2. Reformes procedimentals de la democràcia representativa liberal

Està àmpliament acceptat que la democràcia consisteix en el procediment de deliberació i la presa de decisions. Un procediment que maximitza l'accés a diversos actors, valors i interessos, i dona una oportunitat justa a la majoria de ciutadans que participen en la democràcia. Amb aquesta perspectiva, el remei a la crisi de legitimitat portaria a una sèrie de mesures que corregirien les desviacions del model representatiu. Entre aquestes mesures, hi ha les següents:

- Limitar la influència dels diners en la política: limitant les donacions; obligant a la revelació de donants i establint un registre de donacions legítimes; legalitzant i controlant els lobbys; observant i publicant la influència indeguda per part dels donants corresponents i vots diputat per diputat i partit per partit. Aquestes reformes plantegen problemes greus en la seva aplicació. Per exemple, en alguns països, com els EUA, el tribunal suprem considera que la despesa política lliure s'ha de protegir com a lliure expressió. A més, legitimar les donacions fonamentalment desequilibra la política. La política esdevé una mena d'emprenedoria que recull fons com a prerequisit per a l'acció política, de manera que passa a dependre dels donants. Tanmateix, quan s'estableixen els límits, les donacions encara existeixen, tot i que en l'obscuritat (de manera que es criminalitza la política), o recompensa actors polítics un cop els partits o líders accedeixen al poder —3 % a Catalunya, Mensalão al Brasil. Els mercats d'obres i serveis públics a canvi de donacions són una qüestió crítica, especialment en l'àmbit local. Altres favors clau inclouen els següents: mesures reguladores, per exemple, en mitjans de comunicació (Murdoch al Regne

Unit i als EUA, Berlusconi per a si mateix), en institucions financeres (Bankia a Espanya) o en indústries contaminants (Koch Brothers als EUA).

- La separació entre partits i individus implicats en el finançament il·legal, en realitat, és fictícia —sovint estan barrejats. Els intermediaris del partit se'n queden una part.
- Algunes mesures utilitzades per limitar la corrupció són el control de la comptabilitat i la declaració d'actius. Però hi ha moltes maneres indirectes de canalitzar el finançament. Hi ha empreses ocultes especialitzades que treballen com a intermediaris.
- El finançament públic dels partits en termes legals és proporcional als vots rebuts, o sigui que reproduïx el poder dels partits que són al poder. I no n'hi ha mai prou, perquè la política de mitjans i la política de la informació, incloses les enquestes i les anàlisis de dades massives, cada cop són més cares.
- Combatre la corrupció. Definir la corrupció que no són donacions: intercanvi directe de diners i favors. Sempre és una línia molt borrosa. Quan la corrupció prové de dins del govern, és difícil de provar, perquè se n'elimina el rastre. Els mecanismes de control són els següents:
 - a) Mitjans com a denunciants de males pràctiques. No obstant això, els escàndols són selectius i alimentats pels mateixos partits. De fet, més que no pas periodisme d'investigació, les fonts a l'origen dels escàndols són empreses amb finalitat de lucre especialitzades a trobar informació perjudicial, el que en l'activitat política global es qualifica de recerca de l'oposició (OR). En fan tots els partits, perquè és la manera de combatre l'adversari. Deixar de fer-ho sense que això fos recíproc seria l'equivalent al desarmament unilateral.
 - b) El poder judicial —aquesta ha estat l'eina més efectiva contra la corrupció política—, però el poder judicial està

molt polititzat, o sigui que porta a la judicialització de la política. Judges com a candidats polítics, amb els seus propis interessos especials. Contribueix a confondre la separació de poders. Per als polítics, designar jutges és essencial.

- c) Unitats de govern especials per investigar la corrupció. Només són efectives si són realment independents, però llavors sovint no tenen poder a l'hora d'establir les sancions. O vinculades a un poder carismàtic autoritari —Lee Kwan Yew, de Singapur, va ser un bon exemple de lluita efectiva contra la corrupció. Però es tractava d'una situació excepcional vinculada a un estat autoritari. Gairebé tots els països tenen una unitat anticorrupció, designada per les institucions polítiques, que normalment és el primer departament que es corromp per tal que la corrupció pugui operar.

UNA QÜESTIÓ CLAU EN LA CRISI DE LA DEMOCRÀCIA ÉS L'ASSIMETRIA DE LA INFORMACIÓ ENTRE GOVERNS, CORPORACIONS I CIUTADANS. Corregir les asimetries de la informació és essencial i implica les accions següents:

- Equalitzar l'accés als mitjans (que estan vinculats als diners i al poder). Una institució independent (per exemple, el tribunal electoral) pot controlar la imparcialitat d'accés, però: *a)* només en campanyes electorals, la clau és cada dia; *b)* mesura l'equitat en els mitjans de comunicació massius en minuts d'exposició proporcional als parlamentaris, de manera que reproduïx el poder establert.
- Accés a la informació —tota la informació a la qual es pugui accedir legalment hauria d'estar disponible a internet d'una manera fàcil per a l'usuari. Problemes: manca d'interès general; dificultat d'interpretar dades; seguretat nacional i confidencialitat com a pretextos per blocar informació.

-
- Lleis electorals: redactades per actors polítics dominants per perpetuar el seu poder, definint districtes (*gerrymandering*), establint normes per a la candidatura i límits per entrar en parlaments, cosa que limita la diversitat. Gairebé no s'aplica mai el principi d'«una persona, un vot» a l'hora d'elegir els candidats. Així, una mesura democratitzadora seria incrementar la proporcionalitat en el sistema de representació, semblant a la legislació israeliana. Tanmateix, els partits polítics i els experts tendeixen a refusar la proporcionalitat amb el pretext d'assegurar l'estabilitat del govern. Els interessos de minories i districtes petits bloquegen la reforma, per exemple, del sistema no gens democràtic de les eleccions presidencials als EUA, basat en un col·legi electoral obscur. En l'experiència internacional hi ha diferents models que juguen amb la distinció entre congrés i senat, en què un representa els ciutadans i l'altre, els territoris. No obstant això, com més territoris són importants en el sistema de representació, més interessos especials hi ha, arrelats a les xarxes de patrocini local, que dominen la política nacional.
 - Limitar les legislatures dels càrrecs electes, fins i tot, a una legislatura. El problema és que s'aprèn un cop a la feina. De fet, aquesta mesura dona més poder al partit que designi candidats més sovint. Aquesta mesura limita la professionalització, però redueix la qualitat dels polítics tret que no siguin idealistes, perquè els que siguin més competents no emprendran carreres limitades.
 - Democratitzar partits, fer primàries, permetre l'escrutini judicial de la vida dels partits. Aquesta és una gran obertura de reforma política, que té lloc en molts països, amb l'efecte d'un increment en la participació política dels afiliats, però no resol la separació entre els polítics professionals i els ciutadans en general.
 - La qüestió clau per a totes aquestes reformes és que les han d'aprovar i implantar els partits que es beneficien del sistema

existent. Així, la majoria de les vegades són purament cosmètiques, tret que no hi hagi pressió de la societat civil i dels moviments socials per forçar una ampliació de la representació política.

- Això porta a la qüestió crítica: un poder judicial despolititzat podria implantar reformes efectives dels mecanismes de representació. Però no ho farà un tribunal constitucional condicionat políticament que interpreti de manera política les reformes i fixi l'evolució de la societat en un text rígid que no es pugui canviar si no és amb un ampli consens entre partits polítics. Els jutges, si són independents, són els amos de la llei. Però llavors, qui controla els controladors? En realitat, la combinació de pressions dels mitjans i el poder judicial omet les instruccions polítiques establertes elegides directament pels ciutadans.

Així, doncs, si bé les reformes procedimentals són necessàries, els defectes del sistema de representació són més profunds i estan relacionats amb les formes fàcilment manipulables de delegació de poder de la democràcia liberal tradicional.

3. Alternatives a la democràcia liberal representativa

Una sèrie de crítiques ideològiques de la democràcia representativa, que contrasten la democràcia real, la democràcia popular i la democràcia liberal, com en la tradició comunista o populista, s'han revelat com a instruments per a un monopoli de poder per part d'una avantguarda activista i aparells autoreproductius, per exemple, partits, assemblees populars, etc. En un debat clàssic, Rosa Luxemburg va argumentar a Lenin que donar tots els poders als soviets volia dir en realitat donar tot el poder al partit que controlava els soviets. Tanmateix, en els últims temps, associades amb la crisi de la legitimitat, hi ha una sèrie d'alternatives que han intentat superar aquesta manipulació històrica del desig de la democràcia «veritable»:

a) La democràcia participativa com a complementària de la democràcia representativa. Democràcia consultiva i descentralitzada. Efectiva especialment en un àmbit local i descentralitzat. La democràcia participativa permet als ciutadans amb interessos en qüestions particulars verbalitzar les seves preocupacions i propostes i, en alguns casos, decidir sobre qüestions concretes. L'experiència clau va ser el pressupost participatiu a la ciutat brasilera de Porto Alegre establert el 1989. Tot i que originalment estava limitat al 2 % del pressupost, va créixer fins al 20 % d'avui, i el model s'ha estès a 120 ciutats del Brasil, i també al govern d'alguns estats, com ara Rio Grande do Sul. No obstant això, aquest model també presenta limitacions en termes de participació (només el 3,5 % dels residents de Porto Alegre). Hi ha centenars d'experiments locals semblants, a l'Amèrica Llatina (Bolívia, l'Equador, l'Uruguai, en particular) a Escandinàvia, a Espanya i a Catalunya, particularment als municipis de Madrid, Barcelona, València i altres, els alcaldes dels quals van ser elegits el 2015 i representaven forces sorgides dels moviments socials. En general, l'experiència és positiva en el sentit que els grups exclosos del poder han intervingut en les decisions que afecten la seva vida diària. Funciona més bé quan és una participació descentralitzada i autònoma, i d'aquesta manera s'evita tant convertir-se en un mecanisme de favoritisme com substituir la democràcia representativa.

b) Democràcia electrònica

L'aparició de l'era digital —en un món en què el 97 % de la informació és digitalitzada, hi ha 7.000 milions de telèfons mòbils i més de 4.000 milions de persones són usuàries de plataformes de xarxes socials— ha generat una sèrie de projectes de l'anomenada democràcia electrònica que tenen el propòsit de reformar la connexió entre el govern i els ciutadans i entre els mateixos ciutadans amb la interacció digital en diversos temes i procediments.

-
- Una forma de democràcia assembleària sempre s'ha reconegut com una relació més directa entre les persones i els seus delegats. El problema era la manca d'escalabilitat. Ara, amb internet i la interacció digital, és possible. Els ajuntaments de Barcelona i Madrid dissenyen processos de participació ciutadana a gran escala per internet, inclosa la presa de decisions amb implicacions pressupostàries.
 - A una escala de país, l'experiment més avançat va ser la Constitució d'Islàndia, elaborada i votada pels mateixos ciutadans per internet el 2011-2012. Va funcionar, si bé només hi va participar el 21 % de la població. El problema va ser combinar la política parlamentària i la constitucional. Quan els socialdemòcrates van traïr les seves promeses, els conservadors van sortir elegits i van bloquejar l'experiment. No obstant això, el 2017, el Partit Pirata ha esdevingut una força decisiva al Parlament i intenta dissenyar una participació ciutadana en l'era d'internet. De fet, els partits pirates a Europa experimenten amb plataformes com LiquidFeedback per deliberar, participar i votar sobre qüestions o per seleccionar diputats, que sempre seran sota el seu control per mitjans electrònics. No obstant això, els problemes amb la democràcia electrònica són considerables, especialment en dos aspectes: 1) com que la comunicació és interactiva i els fluxos són multidireccionals, els governs poden vigilar i controlar els seus ciutadans, mentre que els ciutadans poden participar, però no tenen a penes control sobre les informacions i les decisions dels seus governs. 2) Hi ha tota una nova generació de robots que estan entrenats per participar en debats polítics, a vegades disfressats de ciutadans que envien missatges que faran que hi hagi persones que s'oposin al seu partit. Els operatius polítics russos sovint utilitzen robots contra oponents polítics i contra candidats que els desagraden en altres països.

-
- El vot electrònic com a vot a distància no sembla que ajudi a eliminar la desconfiança en aquest procediment. Tanmateix, el vot electrònic sota condicions de control en llocs de votació designats ja és una realitat en països avançats, com ara al Brasil. La integritat del vot no sembla que estigui compromesa si està connectat a altres procediments, és a dir, que no es faci des de casa. No sembla que afecti la participació o l'orientació dels resultats, o sigui que és una tècnica que accelera el recompte i la imparcialitat del vot, amb la condició que s'asseguri el control judicial dels programes informàtics.

c) Articular la democràcia de base i la deliberació i la presa de decisions per internet

- Una sèrie de projectes polítics miren de reconstruir les institucions polítiques amb l'ús sistemàtic d'internet connectant assemblees locals a la deliberació en xarxa en espais protegits a internet. L'exemple més avançat és el del partit Movimento 5 Stelle (M5S), d'Itàlia, que proposa substituir gradualment el Parlament amb la deliberació i el vot per internet amb procediments d'autenticació degudament establerts. De fet, l'M5S ara té aproximadament un 25 % del vot italià i la seva presència ha transformat el paisatge polític italià, per bé o per mal, depenent del gust de cadascú. Han adoptat aquest mètode per a les seves pròpies operacions, i qualsevol ciutadà pot ser un candidat, defensar la seva pròpia candidatura i rebre vots per ser representant.
- En els últims temps ha aparegut un nou projecte de democràcia en la pràctica dels moviments socials en xarxa: la democràcia de consens, com ara els casos d'Occupy o Indignados. En aquest cas, proposa una combinació d'internet —basada en la deliberació constant, les assemblees territorials locals i la intervenció en l'espai electoral de la democràcia liberal institu-

cional però sotmesa al control i la recuperació en últim terme de representants per part dels seus votants organitzats per internet. A Espanya, ha intentat aquest model de manera seriosa el partit Podemos, creat tot just el gener de 2014, amb gairebé 1.000 grups territorials i 350.000 membres amb accés a Agora, la plataforma de deliberació i presa de decisions de Podemos, amb la qual elegeixen els seus representants i voten sobre programes i iniciatives. És evident que no és perfecte, ja que només el 12 % participa activament en aquestes deliberacions per internet. Malgrat això, representa una innovació en la democràcia participativa davant el model de partits tradicional basat en la maquinària purament electoral i la presa de decisions de dalt a baix des de la direcció un cop s'han elegit els líders i els candidats. No obstant això, després que Podemos entrés al Parlament el desembre de 2015, van esdevenir evidents les limitacions de l'ús d'internet per a la democràcia interna, incapaç d'estendre's a les institucions democràtiques.

IV. La democràcia en un món globalitzat

Ulrich Beck va identificar la qüestió clau per al futur de la democràcia: concretament, que totes les qüestions bàsiques que afecten les vides dels éssers humans són globals, mentre que la democràcia en termes d'institucions polítiques encara és nacional o local, ja que es va constituir en l'era de la formació de l'espai polític entorn de l'estat nació. Segons Habermas, la solució és fàcil: necessitem un govern global, tot i que afegeix que la seva anàlisi només és vàlida per a Europa (que us recordo que és el 16 % de la població mundial). Les dades del World Values Survey i altres fonts mostren que més del 80 % de les persones del planeta, i d'Alemanya, s'oposen a aquesta solució.

La resposta real a aquest dilema ha estat l'estat xarxa: la governança global sense govern global. El problema és que aquesta xarxa d'estats

nacionals multiplica la distància entre els ciutadans i els seus representants, cosa que provoca una crisi de legitimitat de les institucions supranacionals, com ara la Unió Europea. Així, doncs, l'alternativa que es proposa és aplicar el principi de subsidiarietat: començar pel que es pot fer en el pla de les ONG i la societat civil, després passar al pla local, després al regional, després al nacional, després a l'internacional per regions, després al global (amb unes Nacions Unides efectives), però amb la condició d'assegurar-se que tots els nivells inferiors estan representats als nivells superiors i que el nivell més alt és responsable davant els nivells inferiors a l'hora de prendre decisions efectives. A més, s'hauria de constituir una nova societat civil per estendre la deliberació a escala global, com proposava Kofi Annan el 2002 en nom de la comissió Cardoso a l'Assemblea General de les Nacions Unides, proposta rebutjada immediatament pels governs nacionals.

Així, doncs, hi ha idees i projectes per reformar la democràcia, però els governs nacionals bloquen les sortides i transformen les institucions globals en institucions nacionals, i reproduïxen així els mateixos problemes de la democràcia amb una distància cada cop més gran respecte als seus ciutadans.

Així, hauríem de donar la raó a Churchill? «La democràcia és la pitjor forma de govern a excepció de totes les altres formes que s'han provat cada cert temps»? Aquest també era l'argument per defensar la monarquia absoluta que Hobbes va presentar a *Leviathan*. Per què el problema d'una forma de governança justa i realment representativa és tan inabordable? Què passa si ho projectem en el futur?

V. La democràcia té futur?

Els elements estructurals clau del mal funcionament de la democràcia van més enllà dels defectes institucionals. Rauen en les asimetries que

hi ha en la distribució de la riquesa i la informació, que estan empitjorant.

L'increment de l'«entorn digital exhaustiu» en què tots estem connectats i vigilats ha portat al desenvolupament d'un doble panòptic: vigilància burocràtica i global en xarxa per part de les agències governamentals i apropiació corporativa de vides transformades en dades per treure'n profit. Ambdós sistemes interactuen i s'alimenten mútuament. A més, es carreguen algorismes en els sistemes d'informació que gestionen les nostres vides, com ho mostra un nou corrent de recerca de política d'algorismes. Així, el joc de la democràcia pot continuar en les institucions en termes aparents, dins d'una classe política cada cop més tancada en el seu propi món, mentre que els poders reals del capital, el coneixement i la informació formen decisions i controlen les eleccions i els mitjans, els únics mecanismes de presa de decisions socialitzada. Presenciem l'aparició de protestes socials que s'oposen a aquesta lògica.

Tanmateix, aquestes manifestacions de la societat civil la majoria de les vegades són gestionades i contingudes mitjançant repressió i manipulació mediàtica. No hi ha una necessitat real de poder polític orwellià perquè hi ha un poder estructural programat que genera resignació en la ment de les persones.

No obstant això, la llei fonamental en les societats humanes és: on hi ha opressió hi ha resistència a l'opressió. Així, en oposició a les tendències distòpiques actuals sorgeix un horitzó utòpic. Els nous moviments socials amb capacitat d'accedir a informació elaboren coneixement per deliberar, per decidir, en una xarxa distribuïda. Aquest és un procés material alimentat per la utopia d'una nova democràcia que encara no s'ha descobert en les noves pràctiques històriques. Què podria ser? No ho sabem. En algunes de les meves converses amb neurocientífics, com ara Antonio Damasio, i informàtics, com Tim Berners-Lee, imaginem la possibilitat de xarxes neurals individuals

connectades horitzontalment amb altres xarxes individuals i esteses per xarxes de comunicació digital amb institucions participatives connectades que farien funcionar, programarien i instruirien màquines que executarien a temps real les decisions de la majoria en tots els aspectes de la vida real. Fins a cert punt, és l'anomenada internet de les coses decidida i modificada constantment per xarxes neurals que funcionaria col·lectivament per a la preservació del cos social, mentre que el cervell individual treballaria per a la preservació del cos individual. Sigui com sigui, atesa la incertesa de la proposició, jo voldria oferir alguna altra cosa com a conclusió.

Conclusió: éssers humans, poder i institucions

Hi ha un acord implícit que la democràcia tracta sobre procediment, institucions, lleis i tribunals, i els problemes són els que sorgeixen de la desviació de pràctiques pel que fa al funcionament correcte d'aquests procediments, per exemple, la corrupció. El problema és que aquest enfocament obvia la naturalesa humana com a construïda històricament sobre els fonaments del seu ésser biològic. Les proves històriques avalen més Hobbes que no pas Rousseau. Així, doncs, les institucions es creen principalment sobre la base de la coerció contra la mala voluntat potencial dels subjectes bàsicament hobbesians, depenent de les relacions de poder en cada context. D'altra banda, Hobbes i Rousseau habiten en cadascú de nosaltres, de fet, i mai no sabem qui serem depenent de les circumstàncies. Així, si la democràcia significa apostar per la preservació i l'avenç de les espècies humanes com a espècies en harmonia amb els animals i la natura, llavors els procediments no poden ser independents de la substància de la vida humana. La democràcia com a dignitat, en la versió d'Amrtya Sen del desenvolupament com a dignitat, no consisteix en procediments, sinó en la defensa dels drets humans bàsics. Segons la meva observació empírica, *dignitat* és la paraula clau pronunciada per tots els moviments socials recents arreu del món.

Però quins són aquests drets humans, i com es poden implantar? Els drets humans són els que els éssers humans imaginem i declarem i sobre els quals actuem en cada context d'espai-temps. Perquè són éssers humans, són universals i, per tant, s'apliquen a tot ésser humà a tot arreu. Qui els designarà? Qui els farà aplicar? Els mateixos éssers humans, principalment a partir de la seva pròpia consciència, mobilització, deliberació, lluita, creativitat i potencialitat per connectar en xarxa les seves consciències. Amb quins mitjans? Amb els mitjans que tinguin disponibles en cada context, des de trobades locals, a la feina, als barris, a les xarxes d'internet, a l'art, a la música, a la ciència, a les experiències i l'exploració. Per mitjà de quines institucions? Aquí hi ha la diferència amb les discussions tradicionals sobre la democràcia. Mitjançant institucions adaptades a cada cultura, a cada país, a cada tradició i a cada història i geografia. La dignitat humana és universal. No obstant això, les institucions de dignitat, les han de construir els subjectes humans que viuen en les seves circumstàncies específiques. Ja n'hi ha prou d'imperialisme de cap concepte donat de democràcia, sia democràcia representativa o democràcia participativa, que correspongui a cultures i institucions que eren dominants no perquè fossin més civilitzades, sinó perquè eren més avançades tecnològicament en termes militars. Seran les *demos*, cada una de les múltiples *demos*, les que decidiran la seva pròpia *cràcia*, i la defensaran i la implantaran en una lluita incessant per ser subjectes de la seva pròpia història, per fer-la i refer-la, col·lectivament i individualment cada dia de les seves vides. Per aquesta raó no hi ha un model, ni un déu, ni uns amos. Simplement, hi ha éssers humans a la cerca de la seva humanitat.

CURRICULUM VITAE
DE
MANUEL CASTELLS OLIVÁN

Manuel Castells CV

Manuel Castells és catedràtic emèrit de Sociologia i Urbanisme de la Universitat de Califòrnia a Berkeley, catedràtic de Sociologia de la Universitat Oberta de Catalunya i catedràtic de Comunicació de la Universitat del Sud de Califòrnia. És director de recerca al Departament de Sociologia de la Universitat de Cambridge i membre del St. John's College d'aquesta universitat. Va ser durant diversos anys professor visitant distingit del MIT i de la Universitat d'Oxford. Va ser catedràtic numerari de la Universitat Autònoma de Madrid, professor d'investigació del CSIC i professor titular de l'Escola d'Alts Estudis de Ciències Socials a París. Ha rebut vint doctorats *honoris causa*, entre els quals es troben els de la Universitat de Lovaina, el Reial Institut de Tecnologia d'Estocolm, la Universitat de València i la Universitat de Cambridge. Entre altres distincions, deté la Medalla Narcís Monturiol de Catalunya, la Creu de Sant Jordi, l'Orde del Lleó de Finlàndia, l'Orde de les Arts i les Lletres de França, l'Orde Gabriela Mistral de Xile, l'Orde de Sant Jaume de l'Espasa de Portugal, el Premi Nacional de Sociologia i Ciència Política d'Espanya, la Medalla Erasmus, el Premi Holberg i el Premi Balzan. Va ser membre fundador de l'European Research Council i de l'European Institute of Innovation and Technology. És acadèmic de número de la Reial Acadèmia Espanyola de Ciències Econòmiques i Financeres, com també acadèmic de la British Academy, Acadèmia Europea, Acadèmia Mexicana i American Academy of Political and Social Sciences. Ha publicat trenta llibres, com la trilogia *The Information Age: Economy, Society and Culture*, traduïda a vint-i-dos idiomes, inclosos el castellà i el català, i *Communication Power*, també publicat en castellà i català. El seu darrer llibre és *Ruptura. La crisis de la democracia liberal* (Alianza, 2017).

ACORD 50/2017 en relació amb el punt 7 de l'ordre del dia de la sessió del Consell de Govern de data 4 de maig de 2017: Nomenament de doctors Honoris Causa: Facultat de Ciències de la Comunicació.

Vista la petició formulada per la degana de la Facultat de Ciències de la Comunicació, i l'acord de la Junta Permanent de la Facultat de Ciències de la Comunicació de data 23 de febrer de 2017 pel qual se sol·licita al Consell de Govern el nomenament del doctor Manuel Castells Oliván, com a doctor honoris causa de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Atès que tant del currículum del candidat com de la documentació referent als seus mèrits i de les circumstàncies que concorren, queda acreditat que la seva activitat en el camp de la docència i de la recerca el fan mereixedor d'obtenir la distinció de doctora honoris causa de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Atès que la Normativa que regula el procediment per a l'atorgament del títol de doctor Honoris Causa aprovada pel Consell de Govern en data 26 de maig de 2004 en el seu article 5.2 estableix que el Consell de Govern podrà atorgar un nomenament cada dos anys a la Facultat de Ciències, la Facultat de Filosofia i Lletres i a la Facultat de Medicina, i un nomenament cada quatre anys a cadascun dels centres restants.

Atès que la proposta de la Facultat de Ciències de la Comunicació compleix els requisits exigits a la normativa abans esmentada.

Vista la conformitat del Gabinet Jurídic.

Per tot això, a la vista de les consideracions anteriors, a proposta de la Facultat de Ciències de la Comunicació, el Consell de Govern ha adoptat els següents

ACORDS

Primer.- Nomenar el senyor doctor Manuel Castells Oliván, doctor honoris causa de la UAB.

Segon.- Encarregar a la secretària general i al vicerector de Relacions Institucionals i de Cultura l'execució i el seguiment d'aquest acord.

Tercer.- Comunicar el present acord a la Facultat de Ciències de la Comunicació.

Bellaterra (Cerdanyola del Vallès), 4 de maig de 2017